

BEDRIJF UITENTUIS

Melkveehouder
Beemster

GLB-tour

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid gaat veranderen. Boeren krijgen vanaf 2013 geen geld meer op basis van historische rechten, maar op basis van geleverde maatschappelijke diensten. Het is een vaak abstracte discussie waarin in algemene zin wordt gesproken over maatschappelijke waarden en diensten en over de concurrentiekracht van de landbouw. Daarom is het goed om eens een keer aan de andere kant te beginnen. Een deskundigenpanel is op zes bedrijfsbezoeken geweest. Op de zes bedrijven besprak het panel hoe een wijziging in het GLB er op dat ene bedrijf uit zou kunnen gaan zien. Hoe groot is de huidige afhankelijkheid van de

subsidies, welke diensten of waarden worden beloofd, welke bedrijfsactiviteiten vallen onder maatschappelijk verantwoord ondernemen, welke activiteiten vallen onder de kop innovatie en op welke wijze moet de boer/boerin de bedrijfsvoering aanpassen om in de toekomst overeind te blijven? Leidraad voor de gesprekken waren de BIN-cijfers over de gemiddelde bedrijfsresultaten van vergelijkbare bedrijven.

De 'GLB-tour' is een initiatief van Netwerk Platteland, Stichting Natuur en Milieu, LTO Noord en is gefinancierd door het Ministerie van LNV (thans EL&I).

Jan Uitentuis heeft een veehouderijbedrijf midden in de Beemster. In 1977 is hij in de maatschap van zijn schoonvader gestapt en in 1986 is hij zelfstandig verder gegaan. In het begin was het nog een bedrijf met fruitteelt maar in de loop der jaren is dat allemaal afgestoten zodat er nu alleen nog maar melkvee is. Het bedrijf ligt in Nationaal Landschap Laag Holland en de Beemster staat op de Wereld erfgoedlijst van Unesco.

Uitentuis:

“We begonnen hier met een negatief vermogen dus konden we niet meteen veel investeren. Dat hebben we later wel gedaan, vooral in grond. De verkaveling is nu veel beter waardoor ik inmiddels 22 hectare bij het huis heb liggen”

”Acht hectare ligt nog wat verder weg en deels verhuur ik nog stukken land aan bollenkwekers. Dat is vrij gebruikelijk hier in de regio. Dat maakt het vooral veel gemakkelijker om te beweiden. Tien jaar geleden was een belangrijk moment in het bedrijf. Door mijn ziekte leek het er op dat ik het bedrijf niet meer goed zou kunnen runnen en hebben we overwogen om het te verkopen. We hebben toen gelukkig gekozen voor het alternatief, namelijk gaan verbreden via een zorgtak. Daar kwam bij dat het de tijd van de McSharry-regeling was en wij er steeds meer van overtuigd waren dat we een neventak zouden moeten hebben die onafhankelijk is van de politiek. Mijn vrouw werkte al in de zorg dus die kende die wereld en de afgelopen jaren hebben we vooral veel werk gemaakt van deze neventak. Als er straks minder GLB-geld komt, vind ik dat dan ook niet zo heel erg, dat kan ons bedrijf wel hebben. Langzamerhand zijn de koeien in plaats van ‘doel’ een ‘middel’ geworden. We besteden er nu misschien geen optimale tijd en aandacht aan, maar dat is ook niet meer nodig. We hebben relatief oude koeien, die goed buiten kunnen staan en bovendien nog steeds redelijk wat melk geven. We proberen ze dan ook zo veel mogelijk buiten te hebben, liefst dag en nacht. En ook zo lang mogelijk door het seizoen heen. Wel zullen we binnen enkele jaren een keer iets aan de stal moeten gaan doen omdat deze inmiddels zo’n dertig jaar oud is en flink verouderd.

We hebben nu vijf mensen met een zorgvraag die op dit bedrijf werken. Ze werken met de koeien, de schapen en we hebben een kas gebouwd waar ze groenten verbouwen. Ook helpen ze mee met de kaasbereiding. Voordat ik de boerderij overnam, werkte ik als zuiveltechnoloog en vanuit die interesse ben ik begonnen met de herontdekking van een oud kaas-maak-procedé. Dat is gelukt, en nu verwerken we hier eigen melk tot speciale kaas die we voornamelijk aan speciaalzaken en horeca verkopen. En tenslotte hebben we de oude stal aan het huis ingericht tot educatieruimte waar we groepen en scholen kunnen ontvangen voor allerlei activiteiten: van koeien melken tot aan kaas maken.”

BIN-CIJFERS

Het blijkt dat de LEI-cijfers aardig overeenkomen met de gemiddelde cijfers hier in de regio. Wel is er een grote diversiteit in bedrijven door met name de verschillen in neventakken die bedrijven er bij doen. Ook het al dan niet verhuren van grond kan een belangrijk verschil in inkomen verklaren. Over het algemeen is de tendens in de regio dat grote bedrijven nu al verder gaan optimaliseren en de kleinere bedrijven investeren vaak in neventakken. De grote bedrijven zullen verder gaan met optimaliseren omdat zij juist ook proberen om de laatste cent uit een liter melk te halen, want bij grote hoeveelheden melk maakt elke cent extra het verschil. Voor kleine boeren is die laatste cent minder belangrijk en dus gaan zij ook juist verder in de verbreding waar ze meer heil in zien. Natuurbeheer is in de Beemster geen optie omdat het niet is aangewezen als SNL-gebied. ‘Gewoon boeren’ is dan ook wat hier het meeste gebeurt.

WAT GEBEURT ER IN DEZE SECTOR ALS HET GLB VERANDERT?

De stemming bij de meeste ondernemers is helder: GLB-geld is geld ter compensatie van prijsdalingen in het verleden. Dus is het boeren-geld. Het steekt dan ook dat de hervormingen van het GLB er toe zouden leiden dat landbouwgeld naar natuur gaat, bijvoorbeeld via regelingen voor het beheer van natuur en landschapselementen. Deels zouden boeren dat boerengeld wel weer via het natuurbeheer terug kunnen verdienen, maar dat kan nooit op grote schaal en zal ook niet voor alle ondernemers soelaas bieden. Zeker in de Beemster zelf zijn daar nauwelijks mogelijkheden voor. De Beemster is nu eenmaal al 400 jaar een efficiënt ingericht landbouwgebied en dat moet je zo willen houden. Een flat rate voor hectaren heeft hier in de Beemster dan ook een grote voorkeur en ze zullen er hier alles aan doen om die flat rate zo hoog mogelijk te krijgen. Niet alleen

om daar mee meer geld binnen te krijgen, en dus het landbouwgebied in stand te houden, maar vooral ook omdat groene diensten nooit zeker zijn en al helemaal niet gegarandeerd zijn voor een lange periode. Men ziet hier niet zo veel in veel regeltjes en overheidsbemoedigen: liever gewoon boeren. De besproken mogelijke groene diensten (waterbeheer, slootranden, botanisch beheer, weidevogels) zijn dan ook niet van toepassing op de Beemster: veel te goede grond om dat soort zaken te gaan doen.

Weidegang is wellicht een maatschappelijke dienst maar de boeren willen liever de extra kosten van weidegang uit de markt proberen te halen. Daar ben je immers ondernemer voor, je moet niet altijd alles van de overheid willen krijgen. Want, zo meent iemand: economische vitaliteit moet zichzelf kunnen verdienen. Uitentuis zelf voegt daar wel aan toe dat de verbreding van zijn bedrijf een bewuste keus was om zichzelf minder afhankelijk te maken van GLB-geld. Ondernemers die dat niet hebben gedaan hebben volgens Uitentuis blijkbaar een andere afweging gemaakt en voor hen zal de overgang grotere gevolgen hebben. Grote bedrijven zullen straks extra gekort worden en zullen dat op de een of andere manier zelf moeten opvangen. Dat zal deels gebeuren door stoppende kleine bedrijven over te nemen en zo de schaalvergroting in te zetten. De vraag is of dat lukt, want bedrijven concurreren nu nog vooral met hun melkquotum, en straks zal de concurrentie vooral om de grond gaan.

Overigens is de afhankelijkheid van GLB-geld in het veenweidegebied, slechts enkele kilometers hier vandaan, geheel anders. Daar zijn de natuurlijke omstandigheden dusdanig slechter om te boeren dat daar alle extra inkomsten vanuit de overheid meer dan welkom en noodzakelijk zijn. Vertegenwoordigers uit het laagveen die aan het gesprek deelnemen, zijn dan ook meer bezig om te kijken op wat voor een manier zij bovenop de

Aanwezigen 3 november 2010

S. Ruiter, melkveehouder/LTO bestuurder

J. v. Kempen, akkerbouwer in Beemster

Gemeente Beemster, Projectleider Beemsters:

Dhr. H. Roenhorst

LTO vertegenwoordiger Afd. land van leegwater:

Mevr. M. Barendregt van Baar

Bedrijfsadviseur De Heus: Dhr. S. Ittmann

Accountant GIBO-groep Alkmaar: Dhr. F. Spaan

Agrarische Natuurvereniging Water Land en Dijken:

voorzitter Sjaak Hoogendoorn, tevens melkveehouder

Netwerk Platteland: Rob Janmaat (gespreksleider)

Geert van Duinhoven (notulist)

LTO-Noord: Jasper van der Horst

Ministerie van EL&I: Anne Bruinsma

Stichting Natuur en Milieu: Jan Dirx

Locatie bedrijf Uitentuis (bron: Google Maps)

flat rate hun inkomen kunnen aanvullen. Ook al is het geld voor natuurbeheer nooit voor lange termijn gegarandeerd. En ook al bestaat er altijd het gevaar dat je na een paar jaar natuurvriendelijk boeren opeens geen geld meer krijgt voor je maatschappelijke groene diensten omdat ze dan opeens verplicht zijn geworden. Het is een al langer lopende discussie binnen de landbouw: zetten we de komende jaren in op een zo hoog mogelijke flat rate of gaan we in op de groene diensten? Dat is voornamelijk een discussie die zich afspeelt tussen de verschillende ondernemers en verschillende type bedrijven.

Vraag is dus nu even wat een adviseur zou adviseren aan een boer. Nu de schaalvergroting inzetten of juist gaan verbreden? Dat hangt van een aantal zaken af. Is er een opvolger, is er voldoende eigen geld en eigen vermogen, zijn er überhaupt mogelijkheden voor nevenactiviteiten en wat zijn de doelstellingen van een bedrijf?

De Beemster is Nationaal landschap en staat op de werelderfgoedlijst van Unesco. Zou dat een reden zijn om via extra activiteiten extra geld naar de ondernemers te sluizen? De bedrijfsontwikkeling moet optimaal kunnen zijn, zo menen de ondernemers. In ruil daarvoor willen ze best wat extra's doen. Dat zou bijvoorbeeld een beplantingsplan voor het erf kunnen zijn. Dan zou het ook mogelijk moeten zijn om als bedrijf uit te breiden, misschien wel meer dan de huidige 1,5 hectare op een bouwblok, en in ruil daarvoor zorg je dat het geheel er mooi uitziet en het massale niet opvalt door uitgekende beplantingen. Maar ook slootherstel en het tegengaan van verrommeling zouden tegenprestaties kunnen zijn om bedrijfsvergroting mogelijk te houden. En GLB geld zou je kunnen inzetten om de landbouw en daarmee het erfgoed in stand te houden. Zo kan Uitentuis zich voorstellen dat je met GLB-geld bijvoorbeeld een optimale

verkaveling en ligging van percelen faciliteert. Je steunt dan de landbouw zodat die in ruil daarvoor het landschap in stand houdt. Want met een goede landbouwstructuur, dus voldoende grote huiskavels, is het veel gemakkelijker om de koeien naar buiten te brengen, en dat is een mooie maatschappelijke dienst.

Dus in de Beemster willen de ondernemers vooral blijven ondernemen. En in ruil voor de ondernemingsruimte willen ze graag meewerken aan het milieu, de openheid van het gebied, erfbeplanting en weidegang. Maar dan moet de overheid zorgen voor continuïteit van beleid, structuurverbetering faciliteren en er voor zorgen dat er geen schaduwwerking van beleid optreedt. Ook zal de overheid er voor moeten zorgen dat het geld bij de gebruiker terecht komt. Dat geldt voor alle boeren maar vooral in het veenweidegebied zal het een issue kunnen zijn als boeren grond van Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten beheren terwijl de flat rate misschien terecht komt bij de grondeigenaar. Tenslotte zou de overheid met GLB-geld innovaties kunnen stimuleren waardoor de sector steeds minder afhankelijk wordt van extra toeslagen.

BIN-gegevens: samenvattend overzicht van resultaten van kleinere melkveebedrijven (2008 voorlopig)

Jaar		2005	2006	2007	2008	Cijfers Uitentuis
Opp cultuurgrond	ha	34,3	34,9	35,1	35,0	24
w.v. grasland	ha	26,3	28,5	28,5	28,0	24
eigendom	%	61	62,5	61	60	100
erfpacht	%	4,5	3,5	4,5	3,5	0
pacht	%	34	34,5	34,5	36	0
Verhuur bollenland						5,5
Aantal huishoudens		1,1	1,1	1,1	1,1	1
Aantal ondernemers		1,7	1,7	1,6	1,6	1,5
Inkomen en balans						
Inkomen uit bedrijf	€	39.550	39.150	58.100	42.350	
Totaal EU-betalingen	€	12.930	18.125	17.660	17.255	13.400
EU-betalingen als % van ink. uit bedrijf	%	34,3	48,7	30,9	40,8	
Totaal inkomen	€	55.450	57.650	74.000	53.700	
Vreemd vermogen	€	655700	611550	576350	584100	90.000
Eigen vermogen	€	1338150	1275650	1262250	1336950	600.000 (balans)
Solvabiliteit	%	77	76	75,5	76,5	
Opbrengsten, kosten en afschrijvingen						
Totaal opbrengsten (incl. subsidies)	€	168250	176250	207300	206650	155.400
w.v. melk en zuivelproducten	€	124050	125850	151400	156050	132.000
w.v. omzet en aanwas rundveehouderij	€	13600	14150	13450	12200	9800
w.v. overige opbrengsten ¹⁾	€	9850	8850	16400	12350	28.100 (zorg)
Totaal betaalde kosten en afschrijvingen	€	128850	138450	150250	166250	
w.v. veevoer	€	24700	28050	32700	40600	27.000
w.v. meststoffen	€	4450	4300	4450	5900	6.000
w.v. gas + elektriciteit	€	3850	4450	4850	5050	
w.v. betaalde pacht	€	5000	5300	5550	6100	-
w.v. afschrijving gebouwen	€	9300	9600	9700	9500	600
w.v. afschrijving machines en installaties	€	10000	10850	11550	13050	10.000
w.v. brandstoffen	€	3750	4100	4100	4700	1240
w.v. onderhoud	€	11300	11350	11950	12850	5400
w.v. werk door derden	€	1200	1600	1800	1700	9500
w.v. financieringslasten	€	9850	9500	10350	11100	6000
w.v. algemene kosten	€	9400	10200	10700	10750	16000
Kengetallen						
Melkkoeien		52,2	52,9	53,0	54,4	46
Fokkalveren < 1 jr		17,7	17,1	18,3	19,7	11
Fokvee > 1 jr		20,3	20,1	19,3	20,1	14
Gebruiksquotum	kg	410.650	422.050	422.950	426.350	360.000
Totale melkproductie	kg	397.450	413.550	416.600	425.400	360.000
Fabrieksprijs melk per 100 kg	€	32,3	31,5	37,9	38,4	
Melkproductie per ha voederoppervlak	Kg	12.000	12.020	12.105	12.245	15.500
Melkproductie per koe	Kg	7.560	7.750	7.790	7.730	7820
Krachtvoergift per koe	Kg	2.040	2.155	2.085	2.165	900
Krachtvoerprijs per 100 kg	€	16,6	17,4	21,2	25,8	
Aantal kalveren per 100 melkkoeien		34,6	32,5	34,2	36,4	
Aantal gve per ha voederoppervlakte		2,2	2,1	2,1	2,1	2,6
Aantal melkkoeien per ha voederoppervlakte		1,6	1,6	1,6	1,6	2
Aantal melkkoeien per ha grasland		2,0	1,8	1,8	1,9	2
Koeien volledig op stal	%	17,5	20,0	17,0	20,0	0
Beperkte weidegang	%	51,5	49,0	53,5	51,5	10
Onbeperkte weidegang	%	30,5	30,5	29,0	28,5	90

¹⁾ Onder andere de beheersvergoedingen, loonwerk, opbrengsten verkochte energie, recreatie e.d.